

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. V. Utrum cessante fine legis negative cesset lex obligare?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

luntarium, & a culpa immunem? In secundo, Utrum ignorantia invincibilis concomitans excuset a culpa relate ad malitiam objecti ignoratam? Et an actus internus conditionatus pravus, qui huic ignorantia saepe annectitur, trahat poenas in lege impositas? In tertio fit satis pluribus quaesitis; praesertim num irregularitatem, excommunicationem, & onus restitutionis incurrat, qui volens occidere Titium Clericum inimicum, occidit Cajum etiam Clericum amicum? Num teneatur ad restitutionem, qui volens comburere agrum Titii, comburit agrum Caji? Num ignorantia reservationis excuset a casuum reservatione? In quarto, An ignorantia invincibilis solius poenae excuset delinquentem ab ea incurrenda? In quinto, quando nam ignorantia dicenda sit invincibilis, etiam si proveniat ab ignorantis culpa; itaut excuset a poena legis transgressoribus imposita? In sexto, Num possit dari ignorantia invincibilis Dei, & Juris naturalis? Et quomodo enutriti in sylvis salvari possint? In septimo, Num ignorantia vincibilis culpam extenuet; & quomodo? Demum, Utrum peccata ex ignorantia vincibili commissa sint ejusdem speciei cum peccatis scienter commissis.

ARTICULUS V.

Utrum cessante fine legis negative cesset lex obligare?

- I. Si solum cesset finis legis inadaequatus, lex non cessat obligare.
- II. Si finis legis adaequatus cesset pro tota communitate, lex cessat simpliciter obligare; non secus ac votum cessat cessante ejus fine adaequato.
- III. Num cessante fine legis adaequato relate ad personam particularem

cesset lex; Eo modo, quo cessante fine legis adaequato relate ad totam communitatem pro aliquo tempore, cessat pro eo tempore lex obligare?

IV. Cessante fine legis contrarie, procul dubio cessat lex.

V. Quid si finis legis cesset solum negative? Num ea cesset, sicut cessat lex correctionis fraternae?

VI. Probabilius ea non cessat; eo quod non cesset periculum damnorum, quae lex vitare intendit.

VII. Rationibus in contrarium fit satis, praesertim paritati de fraterna correctione.

VIII. Hisce responsionibus occurrunt Adversarii.

IX. Conantur pariter satisfacere rationibus pro communiore, ac veriori sententia adductis.

I. **C**eleberrima quaestio inter Theologos morales est, An cessante fine legis cesset lex? Supponimus autem primo, finem legis, seu causam finalem, propter quam Legislator tulit legem, aliam esse adaequatam; ut si praecise ad scandalum vitandum prohibeatur delatio armorum; Aliam esse inadaequatam; ut si praecipiatur jejunium, tum ob macerandam carnem, tum ut Christum Dominum imitemur, tum propter ejus intrinsecam honestatem, & ut mereamur; singula enim ex his motivis sunt inadaequata, & constant motivum adaequatum. Certum autem est, quod si cesset finis legis tantum inadaequatus, non cesset legis obligatio.

II. Supponimus secundo, finem legis adaequatum posse cessare pro tota communitate, & posse cessare solum respectu casus particularis: Si cesset pro tota communitate, certum etiam est, ut docent communiter Doctores contra Sorum, quod cesset simpliciter legis obligatio; Et ratio est,

tum quia cessante causa, cessat effectus, ex Cap. *Cum Cessante*, de *Appellat.*; tum quia lex non obligat ultra voluntatem Legislatoris; Legislator autem non praesumitur velle, quod lex obliget cessante in totum causa finali legis: Tum demum quia in generali concessione non veniunt quae quis in specie non esset verosimiliter dispositurus; Legislator autem cessante causa finali adaequata respectu totius communitatis, verosimiliter non esset id dispositurus; ergo pro tali casu lex non obligat: Sicut obligatio voti cessat, cessante ejus causa finali adaequata; v. g. si vovisti non ingredi aliquam domum ob periculum, cui te exponeres ratione puellae ibi commorantis, mortua ea puella, poteris ingredi talem domum.

III. Quare solum remanet inquirendum, An si cesset adaequatus finis legis tantum respectu personae particularis, cesset pro illa legis obligatio? Verbi gratia, si prohibeatur delatio armorum praecise ad scandalum, & rixas vitandas, & respectu Titii nulum sit periculum scandali, aut rixarum, an Titius peccet arma deferendo? Sicuti enim si cesset finis adaequatus pro uno tempore, non pro alio relate ad totam communitatem, licet lex non cesset simpliciter, cessat tamen pro eo tempore, quo est inutilis communitati; ita videtur proportionaliter dicendum in casu.

IV. Supponimus tertio, dupliciter posse finem legis cessare; Primo negative, quando scilicet ratio legis non militat, sed servare legem non est malum; ut si prohibeatur commercium cum Saracenis ob periculum perversionis, & tu certe scias tibi nulum adesse periculum; quia tamen sine peccato potes abstinere a tali commercio, dicitur finis legis cessare negative: Contra vero dicitur cessare contrarie, quando observantia le-

gis in tali circumstantia esset peccaminosa, vel saltem intolerabilis, & multum incommoda, unde ratione Epikejæ censeatur talis casus exceptus, ut dicemus articulo sequenti, quia Legislator vel non potuit, vel noluit talem casum comprehendere in lege verbali: Verbi gratia, si tempore belli prohibeatur, ne portae aperiantur, & interim multi milites petant, ut admittantur, ne interficiantur ab hostibus, quos fugiunt, certe hic casus non censetur in lege verbali comprehensus; unde ratione Epikejæ, seu æquitatis, (quæ ex D. Th. sonat emendationem legis) possunt portae aperi ad istos milites admittendos. Sic etiam lex restitutionis non obligat ad reddendum gladium Domino furioso, quando est periculum, quod inferat sibi, vel proximo damnum, eo quod cesset finis legis contrarie.

V. Quaestio itaque nunc procedit, An, si solum negative cesset finis legis adaequatus in casu particulari, cesset obligatio legis? In sequenti deinde articulo inquiremus de cessatione finis Legis contrarie.

Affirmant aliqui cum Panorm. & Gran., Comit., Navar., Megal., Cajet., Henr., Ledesm., Sà, Sylvest., & aliis apud Dian. part. 1. tract. 10. resol. 28., & Pal. disp. 1. punct. 1. Ratio istorum est, quia sicut cessante fine legis respectu communitatis simpliciter, aut pro aliquo tempore, cessat legis obligatio; ita si cesset pro aliquo casu particulari; nam ratio legis est anima legis; unde sicut corpus sine anima non potest aliud movere, ita lex sine ratione legis non potest subditum obligare. Probatur idipsum a pari; tum quia lex correctionis fraternæ juxta omnes non obligat, quando non est ulla spes emendationis; nam cessat finis adaequatus talis legis, qui est emendatio fratris; Tum etiam quia, quando lex ali-

aliqua verbalis ita viget pro potiori parte Regni, ut pro notabili parte ejusdem Regni non vigeat, (verbi gratia si pro una Provincia, aut Diocesi sit inutilis, aut contraria consuetudine abrogata) certe relate ad talem Provinciam, vel Diocesim dumtaxat deficit obligatio legis; ergo etiam in casu nostro; Nam si lex aliqua, verbi gratia, prohibeat Religiosis, ne se ad fenestras ostendant, videtur non peccare, qui media nocte in tenebris densissimis, ac pluvio tempore ad fenestras accedit, quando nec videre, nec videri potest; non quia talis casus per Epikejam videatur exceptus, cum non cesset finis legis contrarie; sed quia cessat finis legis negative. His argumentis probabiliter suaderi potest hæc opinio.

VI. Communius tamen oppositum docent cum Suar., Vasq., Sanch., Molin., Laym., Kon., Pal., Bonac., Merol., Rebel., Becan., Reginald., Sal., Sot., Salon., Medin., & aliis apud eundem Dian. Ratio est, tum quia lex non respicit casus particulares, sed ea, quæ communiter contingunt, ex leg. *Ea qua raro*, ff. de *Regulis juris*; Verbi gratia, non prohibetur delatio armorum ad has, vel illas rixas vitandas, sed ad vitandas rixas, quæ communiter possunt accidere; atqui licet hic, & nunc non subsit periculum rixæ, adhuc communiter contingere possunt rixæ; ergo adhuc ratio legis, & consequenter lex subsistit, & obligat.

Confirmatur, quia aliter innumera sequerentur absurda; Possent enim, verbi gratia, matrimonium licite contrahi, non præmissis denunciationibus, quando sponsi certo scirent nullum subesse impedimentum; Possent legi libri Hæreticorum a viro docto, & sancto, qui legendo illos non incidit in periculum imbibendi hæresim; Possent ingredi Monasteria Monialium vir pro-

bus, qui in spiritualibus exercitiis Moniales instrueret sine ullo periculo; nam finis legis vetantis ingressum est, ne Moniales a spiritualium rerum cogitatione avocentur, & ut scandala, & pericula removeantur, ut habetur in Bulla Gregor. XIII. Similiter si prohibeatur Scholaribus serico uti, ne exhauriantur opes paternæ, qui certo scit opes paternas non idcirco minui, posset serico uti sine licentia; quod sane scandalosum esset, quamvis ab aliis sciatur, finem legis pro eo cessare. Præterea liceret etiam fornicatio, quando cessaret finis legis illam prohibentis, videlicet si nulum sit periculum malæ educationis prolis.

Probatur demum a priori hæc sententia, quia nunquam cessare potest finis adæquatus legis in casu particulari; Legislator enim vult, legem servari, etiam quando cessat finis adæquatus immediatus, ob finem universaliorum, & mediatum, qui est, ut partes conformentur toti, quando sine incommodo, & peccato servari potest lex; hic enim finis est honestissimus, idque expedit bono publico, ne leges passim violentur.

VII. Hinc respondetur rationibus contrariæ sententiæ: Nam quando cessat finis legis in totum, aut pro aliquo tempore, aut simpliciter, ideo cessat tunc obligatio legis, quia non remanet ille alius finis universalior, quod partes conformentur toti, quod bono publico expedit, & bono privato non nocet: Contra vero hic finis remanet in casu nostro; & ideo in casu nostro remanet anima legis, quæ obligat subditos, videlicet ratio, seu finis legis universalior, & mediatum. Adde, quod quando cessat finis legis pro tota Communitate, cessat non negative, sed contrarie; non quia sit peccatum id, quod præcipitur, sed quatenus injuste præcipitur: Verbi

gra-

gratia, si imponatur tributum, vel jejunium præcise ob aliquam necessitatem, puta ad reparandam inundationem fluminis, si statim celsset ea necessitas, celsset obligatio, quia injusta esset lex ista, quæ imponit tributum ob necessitatem non existentem; Et jejunium licet possit a Legislatore intendi propter ejus honestatem, at cum præcise ob necessitatem urgentem imponatur, celsante tali necessitate est inutile ad talem finem, & consequenter injuste præciperetur in ordine ad talem finem; & per accidens est ad rationem legis, quod jejunium sit utile ad alios fines non intentos a lege.

Ad primam paritatem correctionis fraternæ respondet Covar. dicendo, legem naturalem correctionis fraternæ esse latam in bonum privatum singulorum; unde si alicui non est utilis, quia non est spes emendæ, relate ad illum non obligat: Contra leges humanæ feruntur in bonum Communitatis, itaut obligent, etiam si alicui privato sint noxiæ, ut leges tributorum, & leges taxantes taxam pretii: ergo quamvis relate ad aliquem particularem celsset finis legis, quia non celsset relate ad bonum Communitatis, adhuc obligat in eo casu particulari. Immo hinc pro hac sententia bene arguitur a pari dicendo: Non minus lex debet esse utilis, quam debet esse ex fine honesto, qui sit anima legis; sed quamvis lex alicui particulari sit noxia, adhuc illum obligat, si lex sit utilis Communitati; ergo quamvis relate ad aliquam particularem personam celsset finis legis, adhuc illam obligat, si non celsset finis legis relate ad totam Communitatem.

Respondet secundo Merol. cap. 17., legem correctionis fraternæ esse positivam, quæ non obligat semper, & ad semper, sed pro determinatis cir-

cumstantiis, quando scilicet est proximo proficua: Sicut lex eleemosynæ obligat ad dandum pauperi extreme indigenti eleemosynam illi proficuum; aliter non obligat; E contra lex, seu præceptum negativum obligat etiam in circumstantiis, in quibus servari potest sine peccato, nisi aliud suadeat Epikeja.

Ad secundam paritatem respondetur, quod sicut lex aliquando est divisibilis ratione materiæ; ita ut si duo præcipiat, & alterum evadat inutile Communitati, alterum remaneat utile, tunc solum obliget secundum id, quod est Communitati utile; ita obligat divisibiliter relate ad Communitatulas; unde si uni Provinciæ lex sit utilis, non alteri, illam dumtaxat obligat: Contra vero, non obligat divisibiliter relate ad personas particulares, quia essentialiter lex respicere debet Communitatem.

VIII. Hæc diximus ad stabiliendam communem sententiam, quod celsante negative fine legis in particulari non celsset lex. Qui tamen oppositam sententiam tuentur, dicunt ad paritatem correctionis fraternæ, non dari manifestam disparitatem neque a Covar., neque a Merol.; quia lex correctionis fraternæ etiam est in bonum Communitatis, & obligat, quamvis sit onerosa, & sit damnosa corrigenti, si sit spes emendæ; Unde si non obligat celsante spe emendæ, ideo est, quia celsante fine legis in particulari celsset lex. Præterea sicut quia lex positiva correctionis fraternæ tantum obligat in circumstantiis, in quibus non celsset finis correctionis; ita aliæ leges positivæ non obligant, nisi in circumstantiis, in quibus non celsset finis talium legum; nec est ratio, cur non idem dicatur de lege negativa.

Ad rationem a priori respondent, legem, & Legislatorem non habere finem illum universaliorem, & extrinsecum,

secum, quod pars conformetur toti, quando cessat finis immediatus legis in casu particulari; Nam hoc non est utile, sed damnosum communitati, eo quod singulos obliget, & aggravet in casu, quo cesset finis legis absque ulla utilitate; cum non obtineatur in eo casu finis directus a lege intentus, ratione cujus lex subsistit; Hinc dicunt, cessante fine directo, & immediato legis, cessare animam legis, & sic legem non obligare; quia si præcise obligaret, ut pars conformetur toti, eo ipso obligaret singulos sine ulla utilitate, aut bono communitatis; non enim est bonum Communitatis; quod pars conformetur toti, quando in parte cessat ratio, cur toti conformetur, & nullum adest scandalum; Aliter etiam præceptum correctionis fraternæ deberet obligare semper, ut pars toti conformetur.

IX. Ad primam rationem respondent, verum quidem esse, quod finis legis prohibens arma sit vitatio rixarum, quæ communiter contingunt; at si hic, & nunc cesset periculum rixarum, cessat relate ad hunc casum ratio legis; sicut finis correctionis fraternæ est emendatio delictorum, quæ communiter contingunt, seu ut vitetur persistens in delictis, quæ persistentiæ communiter contingunt præcisa correctione fraternæ; & tamen si hic, & nunc aut non sit delictum, aut non sit spes emendæ, seu spes, quod frater non persistat in delicto, cessat relate ad hunc omnino finis legis, & ideo lex non obligat: Et idem dicas de præcepto elemosynæ.

Ad absurda, quæ adducuntur, respondent intrepide, quod in iis casibus, in quibus cessat adæquatus finis, & cessat scandalum, cesset etiam legis obligatio. Sed negant, in omnibus iis casibus vel adæquatum finem legis, vel scandalum cessare. Quomodo enim cessaret scandalum, si vir

probus sine licentia ingrederetur Monasteria Monialium, præcise quia cessat finis ille intentus a Legislatore? Fornicatio cessante illo sine malæ educationis prolis est illicita, cum non cesset alius finis prohibitionis; Etenim natura sua fornicatio est intrinsece mala, quia aliter quilibet neglecto contractu matrimoniali facile fornicationi incumberet contra finem naturæ rationalis ad cœlestia capeßenda creatæ. Demum finis prohibendi lectionem librorum hæreticorum non est solum ad vitandum periculum subversionis, seu ad securitatem legentium; sed etiam solet esse (quamvis non semper, ut advertit Caramuel contra Diam) ad punitionem Auctoris; Quod ex eo constat, quia incurrit excommunicationem, qui legit librum Hæretici ex professo de Religione tractantem, quamvis nullum errorem contineat, ut habetur in Regulis Indicis; Tertius finis solet esse, præter securitatem legentium, etiam securitas aliorum, in quorum manus liber potest pervenire. Unde Nazianzenus dixit, Hæreticorum libros tanquam aspidum ova esse perdendos, ad securitatem scilicet totius Reipublicæ. Quartus finis esse potest, ne aliquis se decipiat, dum invincibiliter putat se securum, cum revera non sit securus. Quare dicendum cum sententia communiori contra nonnullos paucos, nulli quamvis docto, & sancto licere lectionem librorum prohibitorum, quia non cessat finis adæquatus legis respectu talis lectoris: Immo etiam nuda istorum librorum retentio est peccaminosa, ut constat ex thesi 45. ab Alex. VII. proscripita, quæ habet: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri usquedum adhibita diligentia corrigantur.* Et idem dicas de similibus legibus; Negatur tamen, quod si finis adæquatus legis cessaret respectu personæ particularis, scandalosum esset

esset legem non servare, si omnibus idipsum constaret, quod ideo lex non servatur, quia cessat pro tali persona finis legis adaequatus; Quomodo enim potest scandalum parere, sequi opinionem probabilem? Possit tamen Legislator sequens opinionem contrariam probabiliorem, transgressorem hunc suae legis punire.

ARTICULUS VI.

De Cessatione finis legis contrarie; ubi de Epikeja.

- I. Quid sit Epikeja, & quomodo ea utendum, quando finis legis cessat contrarie?
- II. Epikeja habet etiam locum, quando actus praeceptus est arduus, quamvis non cesset contrarie finis legis.
- III. Finis legis cessat negative, quando in casu particulari cessat ratio Legis, quae tamen sine incommodo servari potest; at cessat contrarie, si sine gravi incommodo servari non posset.
- IV. Ad usum Epikejae satis est probabilitas excusationis, esto non detur evidentia; Dubium tamen de excusatione non est satis ad talem usum.
- V. Locum habet Epikeja non solum quando probabile est, quod non potuerit in tali casu Legislator obligare, sed etiam quando probabile est, quod voluerit.
- VI. Quid si lex sit ardua, ac dubitatur, num voluerit pro tali casu obligare Superior, qui consuli non possit? Num ea dicenda sit lex dubia, quae non obliget?

I. Diximus, Epikejam, seu aequitatem idem sonare, ex Aristot. 1. Ethic. 10., ac legis emendationem, seu benignam legis interpretationem; Cum enim lex respiciat ca-

sus communiter contingentes, relate ad quos est iusta, & possit accidere casus, relate ad quem lex ratione circumstantiarum sit iniqua; (unde finis legis cesset contrarie, puta si reddendus sit gladius Domino furioso, qui eo abuturus sit in sui, vel aliorum perniciem) idcirco in tali casu Epikeja emendat legem universalem restitutionis, & dicitur, gladium non esse restituendum; quia noluit, & saepe non potuit pro tali casu Legislator obligare ad restituendum alienum.

II. Quæritur nunc primo, Utrum tunc solum habeat locum Epikeja, quando lex in aliquo casu particulari ita deficit, ut illam servare sit peccatum, (ut in casu adducto, si reddatur gladius Domino furioso) an possit etiam habere locum in alio casu, in quo illam servare non esset malum; Verbi gratia si præcipiatur jejunium, & non possit aliquis sine gravi incommodo, possit tamen sine peccato jejunare.

Respondeo, Cajet. putare, quod Epikeja habeat locum dumtaxat, quando servare legem est peccatum, seu quando finis legis cessat contrarie: Cum enim Epikeja idem sit, ac legis emendatio, quatenus in casu particulari peccat lex præcipiens in universali, quia hic, & nunc præciperet malum, unde lex esset corrigenda; ideo tunc Epikeja habet locum, quando servare legem est malum, seu peccatum. Sed communis sententia cum Suarez. lib. 6. cap. 7. docet, saepe etiam excusari hominem a legis generalis observatione ratione Epikejae, etiam si actus præceptus non sit malus, dummodo sit adeo gravis, ut rationabiliter putetur noluisse Legislator, etiam si potuisset, lege illa universali hunc casum comprehendere; ut dictum est de præcepto jejunii, quod non obligat in casu gravis incommodi, quamvis aliquando posset homo etiam cum gravi incom-